

Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi

2023, 6(8): 1053-1065.

DOI: [10.26677/TR1010.2023.1267](https://doi.org/10.26677/TR1010.2023.1267)

ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

KAVRAMSAL MAKALE

Karıştırılan İki Önemli Mesele: Osmanlı'da Devşirme Sistemi ve Pençik Kanunu

Çiğdem ŞENGÜL SEÇGİN, Doktora Öğrencisi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli, e-posta: csengul95@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4989-8838>

Özkan TÜRKÇELİK, Milli Eğitim Bakanlığı, Denizli Bozkurt Anadolu İmam Hatip Lisesi, Denizli, e-posta: ozkan_turkcelik@hotmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9557-5015>

Mehmet SOYUPAK, Milli Eğitim Bakanlığı, Gözler Ortaokulu, Denizli, e-posta: soyupak20@hotmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5741-6742>

Öz

Osmanlı Devleti'nden önceki Türk-İslam devletlerinde esir kökenli şahısların sarayda ve devletin çeşitli vazifelerinde kullanıldığı bilinmektedir. Osmanlı Devleti'nde de bu gelenek devam ettirilmiştir. Devşirme adı verilen bu uygulama Osmanlı Devleti'nin özellikle askeri bürokrasisine eleman yetiştirilmesinde bir numaralı başvuru yöntemi olmuştur. Diğer uygulama olan Pençik de Osmanlı Devleti içerisinde varlık göstermiştir. İfade edilen şekliyle farklılıklar var olsa da bu iki sistem devlet içerisinde aynı amaca hizmet etmiştir. Bilhassa yakın zaman tarih okumalarında iki uygulamanın aynı şeymiş gibi düşünüldüğü okuyucuya yansıtılmıştır. İki sistem birbiri ile aynı gibi görünse de gerek kaynağını oluşturan insanların nasıl ve ne şekilde sisteme katıldığı, gerek devlet kadrolarında ağırlıklı olarak hangi vazifelerde kullanıldıkları, gerekse amaçlanan hedefleri ve Türk nüfuzuna nasıl etki ettikleri ve devşirme adının yabancı kaynaklarda nasıl ifade edildiği gibi birtakım farklılıklar mevcuttur. Bu şekilde çalışmada iki kavramın aynı şey olmadığı, literatür taraması yöntemi kullanılarak, daha çok araştırma-inceleme eserler incelenerek, problemin açıklığa kavuşturulmasında yardımcı olmaya katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Devlet, Devşirme, Pençik, Esir.

Makale Gönderme Tarihi: 12.05.2023

Makale Kabul Tarihi: 06.08.2023

Önerilen Atıf:

Şengül Seçgin, Ç., Türkçelik, Ö. ve Soyupak, M. (2023). Karıştırılan İki Önemli Mesele: Osmanlı'da Devşirme Sistemi ve Pençik Kanunu, *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(8): 1053-1065.

**Journal of Social, Humanities and
Administrative Sciences**

2023, 6(8): 1053-1065. DOI:[10.26677/TR1010.2023.1267](https://doi.org/10.26677/TR1010.2023.1267)
ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

CONCEPTUAL PAPER

**Two Important Issues Confused in Recent Readings: The Ottoman Devshirme
System and the Pencik Law**

Çiğdem ŞENGÜL SEÇGİN, Ph.D. Student, Pamukkale University, Institute of Social Sciences,
Denizli, e-mail: csengul95@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4989-8838>

Özkan TÜRKÇELİK, Ministry of Education, Denizli Bozkurt Anatolian Imam Hatip High School,
Denizli, e-mail: ozkan_turkcelik@hotmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9557-5015>

Mehmet SOYUPAK, Ministry of Education, Gözler Middle School, Denizli, e-mail:
soyupak20@hotmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5741-6742>

Abstract

It is known that in the Turkish-Islamic states before the Ottoman Empire, captives were used in the palace and in various duties of the state. This tradition was continued in the Ottoman Empire as well. This practice, called devshirme, was the number one application method in the training of personnel especially for the military bureaucracy of the Ottoman Empire. Pencik, another practice, also existed in the Ottoman Empire. Although there are differences as expressed, these two systems have served the same purpose within the state. It has been reflected to the reader that the two practices are thought to be the same thing, especially in recent history readings. Although the two systems seem to be the same, there are some differences such as how and in what way the people who make up the source participate in the system, in which duties they are mainly used in the state staff, how they affect the intended targets and Turkish influence, and how the name devshirme is expressed in foreign sources. In this way, it will contribute to help in clarifying the problem by examining more research-research works by using the literature review method, that the two concepts are not the same thing in the study.

Keywords: Ottoman, State, Devshirme, Pencik, Prisoner.

Received: 12.05.2023

Accepted: 06.08.2023

Suggested Citation:

Şengül Seçgin, Ç., Türkçelik, Ö. and Soyupak, M. (2023). Two Important Issues Confused in Recent Readings: The Ottoman Devshirme System and the Pencik Law, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 6(8): 1053-1065.

GİRİŞ

Tarih boyunca devletler, önemli niteliklere sahip olmuşlardır. Bunlardan en önemlisi teşkilatlı bir yapı oluşturmalarıdır. İlk devletten, son devlete kadar bu durum önem arz etmiştir. Öyle ki bir devletin uzun ömürlü olması o kadar da kolay olmamıştır.

Her devlet örgütünün içinde idari mekanizmayı sağlayan yapı ve sistemler bulunmaktadır. Osmanlı Devleti'nin de yönetsel anlamda kullanmış olduğu çeşitli kurumlar olmuştur. Devletin teşkilatı genel anlamda, merkez ve taşra olmak üzere iki kısma ayrılmış ve her biri kendi bünyesinde kurumlarının barınmasını sağlamışlardır (Karataş, 2020:155). Osmanlı Devleti, Anadolu ve Rumeli'yi ele geçirdikten sonra, İstanbul'un fethiyle de bir dünya devleti olmuş, hükmettiği coğrafyayı idare etmek için orduyu kuvvetlendirmiş ve büyük bir devlet ve saray yapılanmasını inşa etmiştir. Haliyle yönetiminde vazife alacak bireylerin yetiştirilmesi hususuna da önem vermiştir (Aslan, 2021:946). Bu hususta Osmanlı Devleti'nden önceki devletlerde mevcut olan benzer uygulamaları, tarihin akışı içerisinde ana hatları ile açıklamak gerekmektedir. Bu şekilde Osmanlı Devleti'nin nasıl bir hareket stili içerisinde olduğunu görmek de mümkün olacaktır (Özdemir, 2013:15).

Osmanlı Devleti, asker ve yönetici ihtiyacını gidermek amacıyla Hristiyan ailelerin erkek çocuklarından zeki, çevik, sağlıklı olanlarını seçip, İstanbul'a getirmiş ve sıkı bir eğitim sürecinden geçirmiştir. Ardından yeteneklerine göre devlet hizmetlerinde kullanmıştır (Demir, 2017:21). Bu sisteme de "Devşirme sistemi" adı verilmiştir ki Osmanlı Devleti bu yöntemi uzun yıllar kullanmıştır. Osmanlı Devleti'nin kullanıp geliştirdiği bu sistem biçim, gelişim, önem ve işlevi itibarıyla titizlikle değerlendirilmeyi gerektiren bir meseledir. Belki de Osmanlı Devşirme sistemi ismiyle tanımlanmasının nedeni, tarih içerisinde kısmen de olsa aynı özelliklerle varlığı bilinen başka sistem ve oluşumlardan farklı bir işleve ve etkiye sahip olmasındandır. Bahsedilen yöntemin kurulması gereksinimi tarihi koşulların gerekleri, bilhassa yöntem ve uygulamadaki ciddiyet, konunun önemini ortaya çıkarmada etkili olacaktır (Karaman, 1991:18).

Osmanlı Devleti'nde I. Murad zamanında Rumeli bölgesinde fetihler artmaya başlayınca daha fazla askere gereksinim duyulmuş, dönemin kazaskeri Çandarlı Kara Halil Paşa ile Konyalı Molla Rüstem adlı kişi, gayrimüslim çocukların savaşlarda esir alınmış olanlarından beşte birinin toplanıp asker olarak yetiştirilmesini önermiştir. Hükümdarın da kabulü ile bu fikir hemen uygulanmaya konulmuş, savaşlarda esir düşen Hristiyanlardan askerliğe müsait olanlar, kısa zamanda Türk terbiyesi üzerine yetiştirilerek bir askeri sınıf oluşturulmuştur (Bülbül, 2013:136). Kelime anlamı olarak beşte bir manasına gelen *penç ü yek* ya da *penç-yek* ten gelen Pençik, Osmanlı askeri sisteminde kara ve deniz savaşlarında ele geçirilen esirlerden "humus-ı şeri" olarak yani beşte birinin devlet hizmetine girmesini ifade etmekteydi. Osmanlı Devleti'nin kuruluş senelerinde elde edilen esirlerin gaziler arasında paylaştırıldığı, her esirin onu esir alanın malı olarak kabul edildiği de bilinmektedir. Fakat süreç içinde hazine için paraya, ordu için de askere olan gereksinim artınca esirlerin ya da her esirin beşte birinin devlet hazinesine alınması yöntemine gidilmiştir (Özcan, 2007:226).

YÖNTEM

Araştırma, Osmanlı Devleti'nin önemli müesseselerinden olan devşirme sistemi ve pençik kanunu içermektedir. Tabi bunları açıklamadan önce konunun daha iyi anlaşılması açısından genel olarak bu yapılar hakkında bilgi verilmiştir. Araştırmada hedef ise, zaman zaman aynı gibi algılanmış olsa da iki uygulamanın aslında aynı olmadığı, birtakım farklılıkların olduğunu açıklamak olmuştur. Buna göre araştırmada, konunun açıklığa kavuşturulması için alan ile ilgili literatür taraması tekniği kullanılmıştır.

DEVŞİRME SİSTEMİ NEDİR?

Devşirme, devşirmek fiilinden ismi mastar olup “*Toplama*” anlamına gelmektedir. Kanunun gereğine göre halktan Hristiyan çocuklarının yeniçeri yapılmak için toplanması manasına gelse de kesin biçimde yeniçeriliğe özgü olmamıştır (Karaman, 1991:19). Osmanlı Devleti, *devşirme yöntemiyle* sadece etkili bir ordu oluşturmak amacıyla gelecek vaat eden adayları toplamak, aynı zamanda eğitmek ve kabiliyetli idareciler yetiştirmek amacı gütmüştür. Devlet, merkezi otoritesini *devşirme yöntemi* ile kuvvetlendirmiş, askeri ve idari kadro potansiyelleri için umutlu bir kaynak oluşturmuştur (Nazlar, 2017:36-38). *Devşirme sisteminin* tercihe dayalı olmadığını anımsamak gereklidir. Çocuklar bazen istemeden seçilmiştir, fakat bazen de aileleri onları teşvik etmiştir (Yılmaz, 2015:918).

Osmanlı Devleti’nde, asker ve yönetici ihtiyacını karşılamak amacıyla Hristiyan ailelerin erkek evlatlarından sağlıklı, zeki ve çevik olanlarından seçilerek, İstanbul’a getirilmesi, ardından sıkı bir eğitim sürecinden geçirilmesi, sonuçta yeteneklerine göre hizmetlerinden yararlanılması usulüne “*Devşirme Sistemi*” denilmiştir (Demir, 2017:21). Bu sistemle yetişen devşirme oğlanı adı verilen bu çocuklar, köle sayılmamıştır (İnalçık, 2020:205). İlerleyen dönemlerde Müslüman ailelerden, Anadolu’dan, asil ailelerden ya da esir pazarlarından da emsali görülen devşirmeler yapılmıştır fakat bu genel kuralları değiştirdiği söylenemez (Taştan, 2017:22-23).

Devşirme sistemi, Osmanlı Devleti’nin kendinden önceki devletlerin deneyimlerinden yararlanarak uygulamış olduğu, kendilerine özgü kurallar koyarak kusursuz hale getirdikleri kul sisteminin mühim bir kısmıydı. Bu sistemde, toplumla herhangi bir ilişkisi bulunmayan, yalnızca hükümdara bağlı kullar yetiştirmek asıl gaye idi. Buna ilişkin Tarihçi Mehmet Genç, devşirme usulünün siyasal sistemde aristokrasi sınıfının meydana çıkmasını engellemek ve sürekli bir elit yönetimi işbaşında tutabilmek için benimsendiğini dile getirmiştir (Aslan, 2021:2-3). Osmanlı Devleti’nin gücünün yerinde olduğu zamanlarda devşirme kökenli kişiler, devlete son derece sadık kişilerdi. Çünkü hükümdar, fakir Hristiyanların zeki çocuklarını alıp, onları dünyanın en güçlü ülkesinin gerek idareci gerekse askerleri haline getirmiştir. Böylece devşirme sistemiyle, devlet ve Hristiyan Osmanlı vatandaşları arasındaki ilişkilerin de güçlendiği söylenebilir. Bu yöntem sayesinde Hristiyanlar, devleti kendilerinin devleti gibi saymışlardır. Çünkü, kendi çocukları ülkenin idaresinde ve orduda görev yapmışlardır (Demir, 2017:21).

Sarayda ve devlet idaresinde çeşitli vazifelerde kullanılmak için esirlerden gençler yetiştirilmesi usulü, Osmanlı Devleti’ne Ortadoğu İslam ülkelerinden geçen bir gelenektir. Esirlerden, saray ve yönetici adamları yetiştirildiği hususunda Orhan Gazi Dönemi belgelerinde kayıtlar bulunmaktadır (İnalçık, 2020:205). Ancak devşirme uygulamasının hangi tarihte başladığı konusunda tartışmalar mevcuttur. Bir kısım kaynaklar yaya ve müselleme teşkilatıyla, Pençik oğlanını (Savaşta esir düşen erkeklerden devlet hissesi olarak ayrılan beşte bir çocuk). Bkz: Bülbül, 2013:136) ve sonradan uygulanan devşirmeyi karıştırmış, tümünü Orhan Gazi Dönemi’ne değin çıkarmışlardır (Karaman, 1991:20).

Osmanlı Devleti’nde Devşirme Sistemi

Fetihlerin ilerlemesi üzerine bir yandan askere olan ihtiyaç, diğer yandan siyasi olaylar ve duraklamalar sonucunda ordu mevcudunun azalması pençik oğlanından başka devşirme adıyla, Osmanlı Devleti’nin Rumeli’deki topraklarında olan Hristiyan halktan, ocağa yeniçeri adayları olarak kişiler alınmasını gerektirmiştir. *Devşirme yöntemi*, artık eski önemini yitiren *pençik kanunu* ile asker almanın yerine kullanılmıştır (Uzunçarşılı, 1988:13-14).

I. Murad devrinde kurulan Yeniçeri ocağının asker ihtiyacını sağlamak için önce pençik kanunu gereğine göre, Hristiyan genç savaş esirlerinden yararlanılmış, ancak zamanla fetihlerin azalması ve Ankara Savaşı'nın ardından da duraklaması sebebiyle Osmanlı Devleti, devşirme usulüne başvurmuştur. Önceki İslam devletlerinde olmayan bu yöntemin Çelebi Mehmet devrinde (1413-1421) uygulandığı fakat oğlu II. Murad döneminde (1421-1451) kanun haline geldiği bilinmektedir (Özcan, 1994:254). Bu sistem, ilk zamanlar beylerbeyi, sancak beyi, kadıların sorumluluğunda idi ve birden fazla çocuklu Hristiyan ailelerden, bir çocuğun alınması biçiminde gayet basit bir yapılanmaydı. Yapılan destekler ve kazanılan tecrübeler neticesinde sistem Fatih Sultan Mehmet döneminde daha iyi bir duruma getirildi. Kaç senede bir, nerelerden, ne koşullarda, ne miktar ve nasıl devşirme yapılabileceği tek tek belirtilmiştir (Karaman, 1991:20). Devşirme kanunu, isminden de anlaşılacağı üzere kanun ve nizam dairesinde yapılmıştır. Devşirmenin hangi yöneme göre uygulanacağına dair hazırlanmış olan kanunnameler de mevcuttur. Bilhassa bu kanunnamelere göre devşirme sistemi uygulanmıştır (Demir, 2017:24). Asıl olan Müslüman olmayan çocukların, etnik kökenlerine zarar vermeden ya da o çocukları kendi kimliklerinden ayıştırmadan kültürel bir yaklaşım stili ile Türkleştirme eylemi söz konusudur. Fakat her çocuk da devşirme sistemine dahil edilmemiştir (Demir, 2019:439-440). II. Mehmed, Osmanlı Devleti'ni İmparatorluğa yükseltirken merkezîyetçiliği güçlendirecek önlemler almıştır. Bunlardan ilki, ülkeyi idare edecek üst düzey yöneticileri devşirme kökenlilerden seçmesi, ikincisi de Müslüman ve Türk asıllı olanları bu mevkilerden uzaklaştırmış olmasıdır. Devletin, geleceği için önemli bir karar özelliğindeki bu yöntem, çeşitli kesimler tarafından eleştirilmiştir, ancak, devşirmelerin idare alanında etkin olmaları da Osmanlı Devleti'nin uzun ömürlü ülkelerin başında gelmesini sağlamıştır (Demir, 2017:20). Aksi halde, hanedana dayalı orta çağ devletlerinde, ülke birliğinin esası ve kalıcılığı hanedana bağlı idi (Özcan, 2002:350).

Devşirme alımının, ilk zamanlarda ne kadar sıklıkla tekrar edildiği ve devşirilecek çocukların sayısı net değildir. Dönemin kaynaklarında devşirme işleminin beş senede bir, dört senede bir uygulandığı; bir kısım kaynaklarda ise, üç senede bir kez uygulandığı şeklinde yazdığı bilinmektedir. Çoğu zaman, Arnavut, Boşnak, Sırp, Rum, Bulgar ve Hırvat menşeli çocuklar alınmıştır. Asil bir aileye ait olanlar, akıllı, fiziği düzgün ayrıca sağlığı yerinde olan çocuklar öncelikli olmuştur. Diğer yandan, ailenin tek çocuğu, yetim, köse, kibirli bir aileye mensup çocuklar alınmamıştır. Müslüman çocuklar da devşirme olmamıştır. Üstelik, sünnetli şekilde dünyaya gelen çocuklar şüphelidir denilerek bu sisteme alınmamıştır (Aslan, 2021:948-949). Bunun temelinde, Müslüman çocukları açık gözlü olurlar, sıkıştıkları zamanlarda annesinin ve babasının yanına kaçarlar, zorluğa katlanamazlar düşüncesi yatmaktadır (Gökbilgin, 1977:145). Ayrıca devşirilecek çocuklar, zeka testine de tabi tutulmuşlardır ve başarılı olanlar alınmıştır (Demir, 2017:23). Doğum lekeleri, yaralanma, kaza izleri veya hastalıktan sebep her çeşit iz de not edilmiştir. Yine bunların ayırt edilmesinin memurlar tarafından belli bir uzmanlık gerektirdiği söylenebilir (Yılmaz, 2015:921).

Devşirme kanununda, devşirmenin Anadolu ve Rumeli'den yapılacağı konusu birbirinden ayrılmamıştır. Ayrıca, devşirmenin Anadolu'da yayılması 1549 senesi yeniçeri maaş defterine açıkça yansıdığı belirtirmiştir. Bilhassa, doğu yönünde genişleme olmuştur. Bu genişleme 16. Yüzyılın sonu ve 17. Yüzyılın ilk çeyreğine kadar devam etmiştir (Gül, 2023:104-111).

Devşirme kanunu her yerde uygulanamamıştır. İlk zamanlar çoğunlukla Rumeli'de; Üsküp, İştıp, Köstendil, Prizren, Görice, Samakov, Prebol, Manastır, İşkodra gibi yerlerde uygulanmıştır. 15. asrın sonlarından itibaren de Erzurum, Diyarbakır, Harput, Bursa ve İstanbul çevresi dışında ve Anadolu'da uygulanmıştır. Asker ihtiyacı yeniçeri ağası tarafından belirlenir ve Divana sunulurdu. Buradan verilen karar neticesinde, 8-20 yaş aralığındaki çocuklardan seçilenler devşirilirdi. Uygulamanın birinci dereceden yetkilisi yeniçeri ağasıydı. Ancak Fatih Sultan

Mehmet Devri'nde devşirme işi, bir esasa bağlanmış; merkezden devşirme memurları görevlendirilmeye başlanmıştır (Özcan, 1994:254-255). Tayin edilen memur, devşirme yapacağı kadılığa dellallar vasıtasıyla köylere kadar duyurular yapar, Hristiyan çocuklar başında papazlar ve babalarıyla, ellerinde vafiz defterleri ile toplanma mevkiine gelirlerdi. Bu deftere çocuğun köyü, kazası, sancağı, ana ve babasının ismi, sipahisinin ismi, doğum yılı, fiziki görünüşü ve sevk memurunun ismi yazılırdı. İki nüsha şeklinde yazılan bu defterlerin biri devşirme memuruna bir diğeri de *sürücü* adı verilen sevk memuruna verilirdi (Aslan, 2021:6). Devşirilen çocuklar, bu memurun gözetiminde İstanbul'a getirilir, yeniçeri ağasının teftişinden geçtikten sonra eşkal defterine yazılırdı. İçlerinde aranan özellikler bulunmayan çocukların tamamı Tophane'ye ve Cebehane'ye gönderilir, saraya alınmazlardı (Demir, 2017:26). Devletin merkezine gelen bu devşirme sürüsü, birkaç gün dinlendikten sonra sağ ellerini şehadet parmağı kaldırılarak, kelime-i şehadet getirtilirdi (Aslan, 2021:7). Aranan vasıftaki bu çocuklar sünnet ettirilir ve kendilerine Müslüman-Türk isimleri verilirdi. Ardından bunlar Edirne, Galata ve İbrahim Paşa saraylarında eğitilirler, içlerinde yetenekli olanlar Topkapı Sarayı'na alınırlar, diğerleri de kapıkulu ve süvari bölüklerine verilirlerdi (Özcan, 1994:255). Geri kalan çocuklar ise ileride yeniçeri olmak kaydıyla "Türk'e vermek" adı altında Anadolu'daki Türk köylülerinin yanına veya *bostancı* ismiyle İstanbul'daki sarayların bahçelerine verilirdi. Buralarda Türkçeyi ve Türk örf ve âdetlerini öğrenirler, İslamiyet'i kabul ederlerdi (Turan, 2004:149). Sarayda devletin başına geçebilecek, dâhi düzeyde, istisna yetenekler yetiştirilirdi. Kulların, muharebe meydanlarından gelişi güzel esir olarak toplanması yerine, devşirme yöntemi ile hükümdara mutlak itaat için, erken dönemlerde eğitilmeleri devlet açısından istenilen bir durumdu (Aslan, 2021: 7-8). Zaten verilen eğitimin de amacı gerçek Müslüman, bir devlet ve harp adamı yetiştirilmesini sağlamaktı. Kibar konuşmasını bilen, sanat ve edebiyattan anlayan, nezaket sahibi kişiler yetiştirmektir. Fakat asıl amaç, ülkenin başına geçebilecek üstün yetenekli insanları bulabilmektir (Turan, 2004:149).

Devşirilen bu çocuklar saraylarda terbiye ve eğitim alıp, Türk-İslam adet ve geleneklerini öğrendikten sonra Enderun'daki ihtiyaç ve kıdemlerine göre Topkapı Sarayı'ndaki küçük ve büyük odalara verilirlerdi. Burada eğitimlerine devam edip, sarayın kurallarını ve erkânını öğrenmelerinin ardından kabiliyetlerine göre "*Seferli, Kiler, Hazine odalarından*" birisine çıkarılırlardı. Sonra en üst, en seçkin oda olan "*Has Odaya*", getirilirlerdi (Kazıcı, 2014:139). Küçük oda ve büyük oda ismi verilen bu saray kolejinde çocuklar, Türkçe, Arapça, Farsça, Edebiyat, Matematik, Tarih, Güzel sanatlar ve Musiki eğitimleri alırlar, bunun yanında her birine kolay bir el sanatı öğretilir ve ok atmak, cirit oynamak, ata binmek ve güreşmek gibi çeşitli spor dallarını da öğrenirlerdi (Aslan, 2021:8). Bu devşirme çocukları, Topkapı Sarayı'na alınmadan önce titizlikle yetiştirilmek üzere Müslüman ve Türk terbiyesi almışlar, dini muamelat ve Türkçeyi öğrenmişlerdir. Sistemli bir şekilde, mükemmel bir eğitime tabi tutulduktan sonra sıraları gelince yeteneklerine göre sarayın dışında çeşitli devlet vazifelerine atanmışlardır. Bu sebeple, Osmanlı sarayı aynı zamanda tahsil ve terbiye ile devlet işlerine gönderilecek çocukları yetiştiren bir kurum da demektir (Uzunçarşılı, 1984:298).

Devşirme usulünden gelenler tahsillerine Enderun Mektebi'nde başladılar. Türk tarihinde idarecilerin yetiştirilmesi maksadıyla kurulan Enderun, 1365'te I. Murat Devri'nde, Edirne Sarayı'nda kurulmuş ancak, tamamlanması II. Murat Devri'nde gerçekleşmiştir. Mektebin teşkilatlanması, devletin ihtiyaç duyduğu Mülkiyeli kişilerin yetiştirildiği bir eğitim kuruluşu haline dönüşmesi sürecinin tamamlanması da Fatih Sultan Mehmet Devri'nde olmuştur. Enderun'a savaşımlardan köle, devşirme ve ilerleyen dönemlerde az da olsa gönüllü Türk ailelerinin çocukları da alınarak Türk- İslam kurallarınca eğitim verilmiş ve saraydan, yeniçeri ocağına kadar olmak üzere devletin türlü idare kademelerinde vazife alacak, yöneticilerin yetişmesi sağlanmıştır (Aslan, 2021: 947-948). Türk-İslam kültürü ve terbiyesi ile yetişen, bu yeni Müslüman devlet adamlarından olan, Gedik Ahmet Paşa, Sokullu Mehmet Paşa, Pargalı İbrahim,

Sinan ve Ferhat paşalar, Lala Mehmet Paşa gibi ciddi manada hizmet görmüş devlet adamları bunun en güzel örneklerindedir (Karaman, 1991:24).

Üstün yetenek sergileyen devşirme çocukları daha üst seviyelerde eğitilmek için Enderun'a alınmıştır (İhsanoğlu, 1998:251). Bunlar, Enderun'dan; eğitilmiş, talim ve tahsilleri en üst seviyede birer yetişkin şeklinde kademelerine göre, vazifelere aday olacak durumda çıkarlardı. Fakat yine de hükümdar uğruna kendilerini aday olan kul anlayışı devam ederdi. Klasik devir Osmanlı'da 150 seneyi geçkin süre boyunca, Enderun Mektebi'ne Devşirme usulü kaynaklık etmiştir (Aslan, 2021:949-950). Devşirmelerin, idari vazifeleri elbette irsi değildi. Hükümdarın kullarından birisi vefat ettiği takdirde, malları karısına ya da evlatlarına değil, efendisi olan hükümdara miras kalıyordu. Çocukları ise özgür Müslüman şahıslardı ki bu gerekçeyle İmparatorluk vazifesine devşirilme olasılığı kendiliğinden kayboluyordu. Bu biçimde idare kadrosunun imtiyazlı bir grup oluşturarak iktidar üzerinde hak iddiasında bulunmasının da önüne geçilmiş oluyordu (Aslan, 2021:4).

Enderun, devlet kadrolarına personel yetiştiren bir kurum olarak, "Veziriazamlar, Vezirler, Ordu, Donanma komutanları, Beylerbeyleri, Sancak beyleri, vs. idareciler hep bu okuldan yetişmişlerdir. Fakat Enderun, gayrimüslimleri Türkleştirmek amacı güttüğü için buraya Türk gençler alınmamakta, devşirme biçimiyle toplanmış olan, Rum, Ermeni, Bulgar, Hırvat, Boşnak, Arnavut, İtalyan gibi unsurlarla savaşlarda esir edilmiş, çeşitli milletlere ait gençler kaydedilmiştir. Bu suretle, Enderun'un kuruluşunu izleyen senelerden itibaren Osmanlı devlet kadroları Türk olmayan kişiler tarafından doldurulmaya başlanmıştır. Kısa bir zamandan sonra da üst seviye devlet yöneticileri arasında adeta Türk'e rastlanmaz olmuştur. Enderun Mektebi'nde yetişenlerin büyük bir kısmı da gerçek manada birer Müslüman olamamış, sadece yükselmek ve üst devlet kademelerinde vazifelendirilebilmek için Müslümanmış gibi gözükmüşlerdir (Karaman, 1991:23-24). 18. yüzyılın ortalarına kadar devşirmeler, Osmanlı Devleti müesseseler tarihinde önemli rol oynamışlardır. Üstelik devletin en yüksek makamları bile, zaman zaman devşirmelerin eline geçmiştir denilebilir (Gökbilgin, 1977:144). Devşirilen gayrimüslim çocuklar ne eğitimleri esnasında ne de devlet idaresinde vazife aldıktan sonra, köle pozisyonunda değerlendirilmemiştir. Kendilerinden, bir esirden talep edilen görevleri yerine getirmeleri beklenmemiş, bu tarz vazifeler kapsamında da kullanılmadıkları bilinmektedir. Devşirilen çocukların esir olmadıklarının en bariz delili ise, devletten maaş almış olmalarıdır. Türk ailelerinin yanında yaşadıkları süre dışında devlet tarafından düzenli olarak maaş ödemesi yapılmıştır (Demir, 2019:440). Devşirme, fethedilen Hristiyan köylü nüfusu ile devlet arasında bir köprü olmuştur. Osmanlı Devleti bu çocukları sadece seçip eğitmemiştir, onları asker olarak aynı zamanda yetenekli ve tahsilli yöneticiler yapmıştır. Belirtilmelidir ki; Osmanlı'nın esas insan kaynağı, ordu ve yönetici makamları yaklaşık 200 yıl boyunca devşirme sistemi olmuştur. Senelerce de savaş esirleri devletin asker gereksinimini karşılamaya devam etmiştir (Nazlar, 2017:86-93).

DEVŞİRME SİSTEMİNİN ÖNEMİNİ YİTİRMESİ

Osmanlı Devleti'nin ilk senelerinde devşirme sistemi, az oranda fayda sağlamıştır. Fakat zaman içinde devletin karşı karşıya kaldığı türlü zorunluluklar neticesinde bu sistem sosyal bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştır. Bu işlemde devlet, 17. yüzyıl başlarına değin çok titiz davranmıştır. Sistemin bozulması ise, en kusursuz hale geldiği senelere rastlamaktadır. Şehzade Mehmet'in sünnet şöleninde hünerlerini gösteren bir kısım Hristiyan sanatçı çocuklarının, acemi oğlanların yanına gelmek istemeleri sonucu pek çok şahıs acemi ocağına katılmıştır. Bunun üzerine devlet kadrolarının dolup taşmasıyla devşirmeye duyulan ihtiyaç haliyle azalmıştır. Zamanla azalarak da 18. asrın ilk yarısına kadar devşirme usulü uygulanmıştır (Karaman, 1991:18).

17. yüzyılın bitimine kadar yaklaşık olarak iki buçuk sene devam eden devşirme sistemi, kanuna uygun şekilde yapıldığında güzel neticeler vermiştir. Gerçekten de 1584-1587 seneleri aralığında İstanbul'da olan Venedik elçisi Lorenzo Bernado, "*Sadece devlet idaresinde değil, koca imparatorluğun ordularına kumanda yetkisinin de ellerine verildiği kişiler ne düğ ne marki ne de konttur. Hepsi çobanlıktan gelme sıradan insanlardır. Bu sebeple biz Venediklilerin de padişahın yaptığını yapmamızda isabet vardır. Padişah bu adamlardan en iyi kaptanları, sancak beylerini, beylerbeylerini yetiştirerek onlara şan ve itibar kazandırmıştır*" şeklinde ifadesiyle devşirme sisteminin başarılı bir uygulama olduğunu belirtmiştir. Nitekim, küçük yaşlarda toplanarak sıkı bir eğitim sürecinden geçirilen devşirme oğlanları, yetenek ve az da olsa şanslarına göre en üst makamlara kadar çıkabilmişlerdi (Özcan, 1994:256). 17.yüzyılda toprak sistemi tımarlardan iltizamlara kayarken *devşirme sistemi* git gide artan sayıda topraksız genç için daha da cazip hale gelmiştir. Yani, sorun kronik bir hal almıştır denilebilir (Yılmaz, 2015:910-911).

Devşirme sisteminin önemini kaybetmesi mutlak surette yeniçerilerin sayısını arttırma mecburiyetinden ileri gelmektedir. Osmanlı tarihi araştırmacıları çoğunlukla yeniçerilerin sayısının artmasını bir bozulma alameti olarak nitelendirmişlerdir. Diğer yandan tarih araştırmacısı Cemal Kafadar, yeniçerilerin miktarının artmasını 17. asırda ortaya çıkan askeri devrim neticesinde ateşli silahların ve piyadenin öneminin artması ile açıklamaktadır. Ayrıca tabii olarak devletin büyüme gereksiniminin devşirme yöntemiyle giderilmesinin imkansızlığı sebebiyle devletin de başka unsurlara yöneldiğini, bu şekilde de devşirme yönteminin ömrünü tamamladığını dile getirmiştir (Aslan, 2021:8). Tayyib Gökbilgin'in eserinde ise: Devşirme kurumu ve Acemi oğlanlar teşkilatındaki bozuklukların, Kanuni Sultan Süleyman Dönemi'nden itibaren başlamış olduğu, çeşitli evreler geçirerek de 18. yüzyılın ortasına kadar devam ettiği belirtilmiştir (Gökbilgin, 1977:149).

Devşirme kanununun ihlal edilmesi de Yeniçeri ocağının bozulmasına neden olmuştur. 16. asrın bitmesine doğru yeniçeri oğlanlarının "*kuloğlu*" ismiyle kabul edilmesi, dıştan da "*kul kardeşi*" ve "*ağa çırağı*" isimleriyle kanun dışı olarak Yeniçeri ocağına alınması, devşirme işlemlerinin disiplinsizliğine neden olmuştur. Ayrıca bu devirde devşirme usulüne rüşvet problemi karışmıştır. 17. asırda bilhassa IV. Murad Dönemi'nde devşirme sistemi, düzeltilmeye çalışılmış ancak bu yüzyıl ortalarından itibaren devşirme yöntemi eskisi gibi kullanılmamıştır. 18. asrın başlangıcında ise yalnızca saray için 1000 civarı oğlanın devşirildiği görülmektedir. Ahmet Cevdet Paşa da son yapılan devşirme işleminin 1751 senesinde yapıldığını ifade etmiştir (Özcan, 1994:256). Ancak devşirme sisteminin ne zamana kadar devam ettiği ile ilgili bir belgenin varlığından söz edilmemektedir (Karaman, 1991:18).

PENÇİK SİSTEMİ NEDİR?

Osmanlı Devleti, Orhan Bey döneminde kurulmuş ve devletin bekası için kanunlar konmuştu. Fetihler sonucunda ülkenin sınırı Ankara'dan Çanakkale boğazına kadar genişledikten sonra Avrupa kıtasında da elde edilen başarılar ile daha çok askere gereksinim olmuştu. Orhan Bey zamanında meydana getirilen yaya ve müselleme kuvvetleri ihtiyacı karşılayamıyor, elde daimi bir ordu bulunmasını gerektiriyordu. İşte bu sebepten ötürü, yeni bir teşkilat ile kölelerden yararlanılmak biçimiyle maaşlı bir askeri sınıf meydana getirilmesi düşünülmüş ve buna kaynak olarak da *Acemi ocağı* kurulmuştu. Acemi oğlanı ise iki şekilde alınırdu. İlki; savaşta askerler tarafından elde edilen beşte bir erkek esirlerden, ikincisi ise; Osmanlı sınırları içerisindeki Hristiyan çocuklarından (Uzunçarşılı, 1988:5-6).

Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında devletin idaresinde genellikle Müslüman - Türk ailelerinden meydana gelen bir yapı etkili olmuştur. I. Murad Dönemi'nde (1359-1389) kazasker makamında olan Çandarlı Kara Halil Paşa, savaşlarda ele geçirilen bütün ganimetler gibi

akınlarda ele geçirilen savaş esirlerinden, beşte birinin devlet hazinesine alınmasını teklif etmiştir. Teklifin kabulü ile, Osmanlı Devleti'nin doğrudan idaresi ve denetimi altında yeni bir ordu, "pençik" ismi verilen bu vergiler ile oluşturulmuştur (Karataş, 2020:157).

Pençik, Farsçada beş ve bir sözcüklerinin yani penç ve yek sözcüklerinin bir araya gelmesiyle oluşturulmuştur. Osmanlı Devleti, Kur'an'ın belirlemiş olduğu hums başlığı altındaki beşte birlik payı, Farsça manasıyla penç-yek ve halkın içinde aldığı biçimiyle pençik ismi altında devlet hazinesine tahsis etmiş, elde edilen esirlerin de beşte birini devlete ait esirler haline getirmiştir. Kalan beşte dördlük pay da gazilerin ganimet payı olmuş, kullanım hakları da kendilerine kalmıştır (Kömür, 2010:60).

Osmanlı Devleti'nde pençik yönteminin ilk kez nasıl meydana geldiği konusunda çeşitli fikirler mevcuttur. I.Ahmed Dönemi'nde ihtiyar bir yeniçerinin söylediğine göre, Pençik vergisinin uygulanmasına henüz kuruluş senelerinde, Bilecik'e yönelik yapılan akınlar ile başladığı, hatta bunların deftere kayıtlarının Bektaş Ağa ve Emir Şah Efendinin önerdiği bilinmektedir. Fakat genel kabul; 1361 yılında Edirne'nin alınmasının ardından ulemadan, Karamanlı Kara Rüstem'in önerisiyle, Kazasker Çandarlı Kara Halil'in uygun bulması ve I. Murad'ın da onaylamasıyla devreye sokulmuş olduğudur (Kömür, 2010:60).

Pençik kanununa göre, Pençik oğlanları akıncılardan ve acemilerden belirlenen miktara göre ayrılırdı. Akıncıların yanındaki memur tarafından Acemi ocağına, uygun yeterliliğe sahip olanlar satın alınırdı. Devlet tarafından bu şekilde sağlanan pençik oğlanları Türk'e verme işlemi esnasında çok düşük bir meblağla Türk ailelerine satılmıştır. Bu durumun sebebini ise İsmail Hakkı Uzunçarşılı: Kölenin gerektiğinde "Ben Padişah kuluym" diyerek çiftlik sahibi ile inatlaşmayarak hizmet etmesi için şeklinde ifade etmiştir (Kömür, 2010:60). Savaşlarda köle olarak alınan kişiler, millet ve meslek açısından Türk-İslam unsurlarına aşina olmadıkları için bunlara Acemi denmesi de buradan ileri gelmekteydi.

Pençik yönteminin daha sistemli bir biçimde uygulanması için, Pençik kanununun yayımlandığı bilinmektedir. Gazilerin elinden, hükümdar adına alınan Pençik oğlanları, çoğunlukla sağlıklı ve sağlam, 8-18 yaş arasındaki esirlerden seçilmiştir. Alınmış olan bu esir payı ise, pençikçi ya da Pençik emini isimli görevliler tarafından tespit ve kontrol edilmiştir (Karataş, 2020:157-158). İlk olarak Bursa çevresindeki Türk köylerine verilir, pek az bir ücret karşılığında oralarda çalışırlardı. Bu Türk ailelerinin yanında Türkçeyi ve Türk-İslam geleneklerini öğrenirlerdi. Sonra bir kışlada toplanırlar, Acemi oğlanı olarak birkaç sene burada eğitim alırlar, ardından da doğrudan hükümdarın emrinde kapıkulu ordusu olan Yeniçerileri oluştururlardı. İlk başlarda her esirin kıymeti 125 akçe olarak belirlenmiştir ancak köle sahibi, köle yerine bunun beşte biri olan 25 akçe de ödeyebilirdi. Buna da Pençik akçesi denilmiştir (Ünal, 2013:70). Bu oran ise zamanla kölenin yaşına, cinsiyetine, fizikine göre değişmiştir (Özcan, 2007:227).

KARIŞTIRILAN İKİ ÖNEMLİ MESELE: OSMANLI'DA DEVŞİRME SİSTEMİ ve PENÇİK KANUNU

Türk ve İslam ülkeleri egemenliklerini sürdürebilmek amacıyla, disiplin, eğitim ve mühimmat açısından kusursuz bir orduya sahip olmak zorundaydılar. Bilhassa, yöneticilik ve teşkilatçılık bakımından üst düzey yeteneklere sahip olan Türk Devletleri, mükemmel bir ordu inşa edebilmişlerdir. Egemenlikleri altındaki topluluklardan da bu hususta çok şey öğrenmeye ihtiyaçları olmamıştır. Aksine başka millet ve topluluklar, Türk Devletleri ile mücadeleye girebilmek için onlardan bu konuda çok fazla yararlanmak istemişlerdir. Aynı zamanda Türk Devletleri de başkalarının deneyimlerinden faydalanmayı iyi bilmişlerdir. Teşkilatlanma ve strateji unsurları bilhassa disiplin gibi bir etmenle birleşince de başarıya daha çabuk ulaşılacağı

da aşıkardır. Bir ordunun en mühim elemanı şüphesiz “İnsan”dır. Yetişmiş, eğitim sahibi insan, muharebelerde nihai sonucu alabilen biricik unsurdur (Turan, 2004:71). Çeşitli köken ve dini etnikten milyonlarca insanı çatısı altında tutan, içerdiği karışık düzene rağmen asırlarca egemen olmayı başaran bir devlet olarak Osmanlı Devleti’nin, siyasi ve yönetici kurumları bu başarıda fazlasıyla önem arz etmiştir. Bir devleti, altı yüz seneden fazla uzun bir zaman ayakta tutabilmek şüphesiz oldukça zordur. Fakat, her şeye rağmen var olan müesseseleri sayesinde Osmanlı Devleti, uzun seneler üç kıtada egemenliğini devam ettirebilmiştir.

Osmanlı’da, akınlar olduğu müddetçe Pençik usulü, asker gereksinimini karşılamada yeterli olmuştur. Fakat, Ankara Savaşı’nın ardından Fetret Dönemi ile (1402-1413), fetihlerin durması sonucu ganimet elde edilemeyişi, bunun akabinde Pençik Usulünün işlemez duruma gelişinden dolayı, yeni bir arayış içerisine girilmesinden daha önce bahsetmiştik. Haliyle ordu içinde personel kaynağına olan ihtiyacın varlığı da yepyeni bir yöntemin doğmasına yol açmıştır. *Kul sistemi* adı verilen bu yapı, daha evvel Osmanlılarda ve diğer Türk-İslam ülkelerinde görülmemiş, yeni, özgün, kendine has dinamikleri olan orijinal bir devşirme yöntemiymiş aslında. Bu yapılanmada Hristiyan çocuklardan gereksinimler doğrultusunda, düzenli zaman aralıkları ile Müslümanlaştırılarak ve kabiliyetlerine göre eğitim verilerek, ordu ve idare kadrolarında yararlanılmıştır. Pençik usulünde kullanıldığı gibi kul sisteminde de devşirme usulü kullanılmış, yani Hristiyan çocuklar Müslümanlaştırılmış ve devletin üst düzey yönetici kadrolarına dahil edilmiştir.

Buna karşılık en belirgin farklılıklardan birisi, *Pençik usulünde*; yapılan akınlarda elde edilen kölelerin devşirilmesi söz konusudur. *Devşirme usulünde* ise, Osmanlı Devleti’nin hakimiyetini kabul etmiş olan ve bu topraklarda yaşayan Hristiyan ailelerin gençleri devşirilmiştir (Karataş, 2020:159). Anadolu Selçuklu Devleti’nde olduğu biçimde, kul sisteminden gelmiş olanlara sadece askeri mevkiler verilmiş, maliye ve yazı işleri vazifelerine çoğunlukla ilmiye grubundan Türk-Müslüman öğeler getirilmiştir (İnalçık, 2020:206).

Bir başka ayırım ise, Pençik sistemi dahilinde devşirilmiş olan “*kapı kulu*” adıyla da anılan köleler, çoğunlukla asker olarak ordu içerisinde bulunmuşlardır. Yani, idareci kadrolarında pek yer almamışlardır. Ancak, Fatih Sultan Mehmet tarafından geliştirilmiş olan devşirme sistemi ile, devşirme devlet adamlarının miktarı artmış olmakla birlikte, Pençik sistemli kölelerin aksine idarede söz sahibi olabilmişlerdir (Karataş, 2020:159). Bu sistem içinde yetişmiş 45 sadrazamın varlığı bilinmektedir. Örnek verecek olursak, bu sistem sayesinde Gedik Ahmet Paşa, Makbul İbrahim Paşa, Sokollu Mehmet Paşa ve Köprülü Mehmet Paşa gibi dâhi devlet adamları yetişmiştir (Ünal, 2013:45).

Pençik usulü, Müslüman-Türk idarecileri tarafından ortaya atılmış bir düşüncedir ve onların durumunu etkilememiştir. Fakat, devşirme sistemi Müslüman-Türk idarecilere olumsuz tesir etmiştir. Şöyle ki, bu yapılanma sonrası Türklerin idare kadrolarındaki sayıları git gide azalmıştır (Karataş, 2020:159). Kul sistemi, Kanuni Sultan Süleyman ve ilk iki halefi döneminde en geniş biçimde uygulanma imkânı bulmuştur. Özellikle I. Bayezid döneminden itibaren kullara devşirmeli çocuklar da katılmıştır. 16. asırda her kökenden toplanan kulların toplam miktarı senede 7-8 bine yükselebilmıştır. Bunların da ortalama 3.000 civarı devşirme olduğu bilinmektedir (İnalçık, 2020:207).

Yabancı kaynaklarda devşirme sistemi hakkında açıklama yapılırken, “*recruitment*” tabiri yer almış ve bununla birlikte devşirme işleminin bir “*asker alma*” veya “*asker yetiştirme*” usulü olduğu demek istenilmişse de sözcüğün bir farklı manası olan “*işe alma*”, konu bakımından farklı bir yorum yapmamıza olanak sağlayacaktır. Devşirme usulü, gerçekten Hristiyan halk için bir işe alma yolu olmuştur. Gayrimüslimler, Müslüman olmalarının ardından, kul sıfatı ile seyfiye, kalemiye sınıflarında türlü işlerde çalışma fırsatı elde edebilmişlerdir (Karataş, 2020:160) Çünkü

İlmiye sınıfı mensupları Müslüman ve genellikle de Türklerden meydana gelmektedir (İpşirli, 2000:141).

Bir diğer faktör ise: amaçlanan hedefler ile ilgili olduğu söylenebilir. Pençik usulünde genellikle uç beylerini zayıflatmak, sınırlarında egemenlik kurmak ve asker sınıfının ihtiyacını karşılamak amacıyla hareket edilmiştir. Devşirme sisteminde ise daha çok merkezi otoriteyi sağlam tutmak, yalnız askeri sınıf değil, idareci kadrolarının diğer alanlarına da personel almak esas amaç olmuştur (Karataş, 2020:160).

SONUÇ

Tarih araştırmacıları, genel adı ile kul sisteminin, Osmanlı Devleti'nin uzun ömürlü olmasının nedenlerinden biri olduğunu kabul etmektedirler. Geniş bir biçimde uygulanmış ve devletin merkezinde bulunan idareci ve asker kısmı çoğunlukla kul sistemi ile oluşturulmuştu. Altı yüz seneden fazla yaşamış bir devletin, sistemlerinin de ilk günkü şekli ile kalması ve bozulmaması beklenen bir durum değildir elbette. Nitekim, devlete ve hükümdara sadık kişiler yetiştirme hedefi olan bir sistem olmasını da tekrar vurgulamak gerekir.

Osmanlı Devleti içerisinde uygulanmış olan devşirme ve pençik sistemleri, devletin esas yapılarını oluşturmuşlardır. İfade olarak farklılıklar mevcut olsa bile bu iki uygulama aynı amaca hizmet etmiştir. Özellikle yakın zaman okumalarında iki yöntemin de aynı şeymiş gibi düşünüldüğü, okuyucuya yansıtılmıştır. Ancak çalışmada *devşirme sistemi ve pençik usulünün* farklı yönlerine araştırma ve inceleme eserlerinden elde edilen verilerle dikkat çekilmiştir. Şöyle ki; Pençik usulünde akınlar yolu ile kölelerin devşirilmesi söz konusu iken, devşirme usulünde, Hristiyan ailelerin çocuklarının, belli zaman aralıklarında Müslümanlaştırılması söz konusudur.

Pençik sisteminde, devşirilen köleler çoğunlukla asker olarak ordu içerisinde yer almışlardır. Yani idari kadrolarda pek yer almamışlardır. Fakat geliştirilen devşirme uygulaması ile devşirme devlet adamlarının sayıları artmış ve Pençik sistemli esirlerin aksine bu köleler, idarede söz sahibi olabilmişlerdir. Tarihte de birçok örneği mevcuttur.

Pençik usulü, Müslüman ve Türk idarecileri tarafından ortaya atılmış bir düşüncedir ve zaman içerisinde onların nüfuzunu olumsuz yönde etkilememiştir. Fakat devşirme sistemi, Müslüman ve Türk idarecilere olumsuz tesir etmiştir. Yani bu yapılanma sonrası yönetici kadrolarındaki sayıları git gide azalmıştır.

Amaçlanan hedefler ile ilgili ise, Pençik usulünde genellikle uç beylerini zayıflatmak, sınırlarında egemenlik kurmak, asker sınıfının ihtiyacını karşılamak esastır. Devşirme sisteminde ise, daha çok merkezi otoriteyi sağlam tutmak, yalnız askeri sınıfı değil, yönetici kadrolarının diğer alanlarına da personel almak esas hedef olmuştur.

Yabancı kaynaklarda devşirme sistemi hakkında bilgi verilirken *recruitment* ifadesi yer almıştır. Bununla birlikte devşirme işleminin bir *asker alma* ya da *asker yetiştirme* yöntemi manasına geldiği söylenmek istenilmişse de kelimenin farklı bir anlamı olan *işe alma* ifadesi, konuya ayrı bir yönden bakma fırsatı sağlayacaktır. Devşirme yönteminin, gerçekten de Hristiyan halk için bir işe alma yolu olduğu görülmüştür. Bu açıklamalar doğrultusunda, farklılıklar göz önüne alındığında iki kavramın aynı şey olduğu söylenemez. Evet, birbirinin devamı denilebilir, ancak bu aynıysa demek değildir.

KAYNAKÇA

- Aslan, E. (2021). Bürokrasiye Eleman Yetiştiren Yöneticilik Okulu Olarak Enderun Mektebi: Kurumsal Bir Değerlendirme, *Kahramanmaraş Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18: 940-964.
- Aslan, S. (2021). Yeniçeri Ocağının Temeli: Devşirme Usulü, *Turkish Business Journal*, 2(3): 1-10.
- Bülbül, Z. (2016). *Osmanlı Müesseseleri ve Medeniyeti Tarihi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Demir, A. (2017). Osmanlı Devleti'nde Devşirme Sistemi, *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 1(1): 19-27.
- Demir, K. A. (2019). Osmanlı Devleti'nde Yerel Yönetim Kültürü, *DEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2: 429-452.
- Gökbilgin, T. (1977). *Osmanlı Müesseseleri Teşkilatı ve Medeniyeti Tarihine Genel Bir Bakış*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Gül, A. (2023). Anadolu'dan Devşirme ve Anadolu Yeniçerileri, *OTAM*, (53): 99-121.
- İhsanoğlu, E. (1998). *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi*. İstanbul: IRCICA.
- İnalçık, H. (2020). *Devlet-i Aliyye-Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-1*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- İpşirli, M. (2000). İlimiye, *TDV İslam Ansiklopedisi*, XXII, İstanbul: TDV Yayınları.
- Karaman, R. (1991). Osmanlı Devşirme Sistemi, *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, (50-51): 18-24.
- Karataş, A.V. (2020). Türk Hukuk Tarihi Açısından Kul Sistemi, *Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Dergisi*, (5): 153-188.
- Kazıcı, Z. (2014). *Osmanlı'da Eğitim Öğretim*. İstanbul: Kayıhan Yayınları.
- Kömür, E. (2010). *Osmanlı Devleti Enderun Mektebinde Eğitim Sistemi ve Türk Eğitim Sistemine Etkileri*, Yüksek lisans tezi, İstanbul.
- Nazlar, N. (2017). *Some Aspects of The Organizational and Socia-Economic Role of The Janissories*, Doktora Tezi, Bilkent University, Ankara.
- Özcan, A. (1994). Devşirme, *TDV İslam Ansiklopedisi*, IX, İstanbul: TDV Yayınları
- Özcan, A. (2002). Kul, *TDV İslam Ansiklopedisi*, XXVI, Ankara: TDV Yayınları.
- Özcan, A. (2007). Pençik, *TDV İslam Ansiklopedisi*, XXXI, İstanbul: TDV Yayınları.
- Özdemir, S. (2013). *Osmanlı Devleti'nde Devşirme Sistemi*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Taştan, K. (2017). *Osmanlı Saray Mektebi Enderun'da Odalar*, Yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri
- Turan, A. N. (2004). *Tarih El Kitabı-Selçuklulardan Bugüne*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1984). *Osmanlı Devleti'nin Saray Teşkilatı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1988). *Osmanlı Devleti Teşkilatından Kapıkulu Ocakları 1, Acemi Ocağı ve Yeniçeri Ocağı*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Ünal, M. A. (2013). *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*. Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Yılmaz, G. (2015). The Devshirme System and The Levied Children of Bursa in 1603-1604, *Belleten*, (286), C.LXXIX: 901-930.